

Standardy Komitetu Psychologii PAN dla habilitacji przeprowadzanej na podstawie cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych

- Opracowane przez zespół Komitetu Psychologii Polskiej Akademii Nauk
- Jerzy Marian Brzeziński – koordynator Uniwersytet Adama Mickiewicza
 - Michał Bilewicz – Uniwersytet Warszawski
 - Jan Ciecuch – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
 - Michał Harciarek – Uniwersytet Gdański
 - Maria Lewicka – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
 - Paweł Ostaszewski – Uniwersytet SWPS
 - Piotr Oleś – Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II
 - Grzegorz Sędek – Uniwersytet SWPS
 - Michał Wierzchoń – Uniwersytet Jagielloński

PODSTAWA PRAWNA

Podstawa prawna znajduje się na stronie: [STANDARDY_KP_PAN_habilitacja_jako_cykl_artykułów_czerwiec_2021.pdf](#).

UWAGI WSTĘPNE

Należy zwrócić uwagę na komentarz zawarty w tym dokumencie RDN, odnoszący się do ustawowego sformułowania (art. 229 ust. 1 pkt. 2 lit. b: „1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych [...], które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b”):

Przyjąć należy przy tym, że cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych powinien odpowiadać – jeśli chodzi o wartość naukową – rozprawie habilitacyjnej w dotychczasowym jej rozumieniu. **Ponadto, potwierdzenie istnienia cyklu jest możliwe, gdy poszczególne publikacje, zebrane w jedną**

całość, wskazują na oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wnosząc znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej. Oznacza to, że wykazanie istnienia cyklu w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego nie powinno sprowadzać się do podjęcia przez recenzenta pracy koncepcyjnej. Istnienie cyklu zakłada co do zasady świadomość jego tworzenia, podobnie jak w odniesieniu do rozprawy doktorskiej czy uprzednio habilitacyjnej, również od powiązanego tematycznie cyklu publikacji należałoby oczekiwać, że jest on aktualny i uwzględnia stan wiedzy na dzień rozpoczęcia postępowania. Udowodnienie „powiązania tematycznego” wskazanego cyklu spoczywa na osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, np. poprzez jego omówienie i wykazanie tego powiązania w „autoreferacie”. **Ocenę istnienia znacznego wkładu należy rozpatrywać, biorąc pod uwagę dzień składania wniosku, a nie okres powstawania wiodącej części czy też całości publikacji wchodzących w skład jednotematycznego cyklu.** Poglądy te, które wyrażane są także w doktrynie przedmiotu, są w pełni podzielane przez Radę Doskonałości Naukowej.

Mozna zatem stwierdzić, że ocena nadania stopnia doktora habilitowanego wymaga, aby wśród całego dorobku naukowego znalazły się osiągnięcia naukowe o znacznym wkładzie w rozwój danej dyscypliny. Przedłożone osiągnięcia mogą stanowić przy tym część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. **Konieczne zatem jest, w przypadku prac współautorskich, wyodrębnienie indywidualnego, merytorycznego udziału tej osoby w powstaniu danej pracy, co jest warunkiem dokonania oceny osobistych osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.** Nie da się przy tym wykluczyć, że określona praca współautorska będzie stanowiła podstawę ubiegania się o dany awans naukowy przez wszystkich jej współautorów. Warto także zwrócić uwagę, iż omawiane osiągnięcia mają stanowić znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny. Mimo że pojęcie znaczości nie jest zdefiniowane, to krytycznie należy się odnosić do ocen dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, które są negatywne, czy też wskazują na słaby poziom tegoż dorobku, a mimo to recenzenci rekomendują nadanie tego stopnia.

STANDARDY

1. Założenia wyjściowe

„Standardy Komitetu Psychologii PAN”, to zestaw rekomendacji mających na celu kształtowanie najlepszych praktyk naukowych, skierowany do: (a) habilitantki/habilitanta, (b) rady dyscypliny naukowej psychologii, (c) recenzentów. Zalecenia te odnoszą się do **wymagań merytorycznych oraz formalnych**, dotyczących „osiągnięcia naukowego” stanowiącego podstawę nadania stopnia doktora habilitowanego rozumianego (w sensie „technicznym”) jako „cykl

powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”. Zgodnie z zapisami ustawy osiągnięcie naukowe habilitantki/habilitanta **powinno wnosić znaczny wkład w naukowy rozwój określonej dyscypliny, a więc psychologii**. Spróbujmy uszczegółowić to, co się kryje pod tym, dość ogólnym stwierdzeniem.

W obowiązującym w Polsce systemie awansów naukowych występują dwa stopnie naukowe: doktora i doktora habilitowanego. Ten drugi, „wyższy” stopień naukowy stanowi potwierdzenie **pełnej samodzielności naukowej** badaczki/badacza, a jego posiadanie otwiera nowe możliwości w obszarze aktywności naukowej i dydaktycznej. Konsekwencją otrzymania stopnia doktora habilitowanego jest, przede wszystkim, prawo promowania doktorów i – dzięki temu – budowania od podstaw własnej szkoły naukowej. Z tym uprawnieniem wiążą się również możliwości opiniowania rozpraw doktorskich oraz uczestniczenia w pracach komisji habilitacyjnych (jako: recenzent, członek komisji oraz jej przewodniczący czy sekretarz). **Habilitacja stwarza zatem możliwość bezpośredniego wpływu na cudze kariery naukowe**. Ten naukowy awans powinien przysługiwać tylko tym osobom, które dają gwarancje (naukowe i – czego nie można nie dostrzec – etyczne), że się należy wywiązać z tych nowych obowiązków. Realizacja wymienionych powyżej badań wymaga od kandydatki/kandydata samodzielności naukowej, zarówno w sensie doświadczenia w zakresie **prowadzenia badań naukowych**, jak i doświadczenia w **samodzielnym podejmowaniu decyzji dotyczących procesu badawczego**, szczególnie w kontekście zarządzania zespołem współpracowników.

Obydwa rodzaje samodzielności wspierają **mobilność naukową i doświadczenie w realizacji projektów w różnych zespołach**, początkowo we współpracy z promotorem doktoratu, potem we współpracy z opiekunem stażu podoktorskiego, a wreszcie w samodzielnej współpracy z innymi niezależnymi i samodzielnymi badaczami. Dzięki takiemu zróżnicowanemu doświadczeniu, możliwe jest wypracowanie własnej tematyki badawczej, której rozwojem będzie można zainteresować młodszych stażem współpracowników czy doktorantów.

Poza uprawnieniami związanymi z promowaniem doktorów habilitacja jest również potwierdzeniem wysokich kompetencji naukowych. Dziś, w XXI wieku, gdy nie dzielimy psychologii na krajową i na międzynarodową, a publikowanie w międzynarodowych czasopiśmie (przed laty dostępne tylko dla nielicznych młodych badaczy) nie podlega politycznej i ekonomicznej reglamentacji, nie tylko możemy, ale powinniśmy, stawiać kandydatom stosunkowo wysokie wymagania. Prace składające się na główne osiągnięcie naukowe habilitantki/habilitanta powinny być odnoszone do postępu psychologii, pojmowanej jako nauka, a nie jako sfera działalności profesjonalnej: w Polsce oraz w świecie. Powinny one **znacząco przekraczać wymagania, sformułowane w rekomendacjach KP PAN, rozprawom doktorskim**. Wskaźniki ilościowe (np. liczba cytowań w popularnej bazie *Google Scholar* czy wskaźnik *h* Hirscha), proponowane w rekomendacjach, a odnoszone do przedłożonego przez kandydatkę/kandydata cyklu opublikowanych artykułów naukowych powinny być potraktowane jako „wstęp” do zasadniczej oceny dokonań naukowych, a ta powinna mieć charakter jakościowy (*peer*

review). Rekomendując wstępną ocenę wniosku na podstawie minimalnej liczby artykułów – opublikowanych w czasopismach umieszczonych w jednej z baz rozpoznawalnych w świecie – ułatwiamy „odsianie” tych wniosków, które nie będą dostępne krytyce międzynarodowej. Mówiąc inaczej, nie będą rozpoznawalne w światowej psychologii jako interesujące (godne przeczytania i podyskutowania na ich temat).

Te kryteria zatem powinny być pomocne dla samych kandydatek/kandydatów. Mają one na celu ułatwienie dokonania krytycznej samooceny, czy ich dorobek jest autorski, oryginalny, dostatecznie spójny i rozpoznawalny, żeby ubiegać się o stopień naukowy i rolę mentora, który odpowiedzialnie będzie kształcić nową kadrę. W przedkładanym do oceny cyklu – podkreśliśmy, że powinien on zawierać artykuły „powiązane tematycznie” – nie powinny się znaleźć wyłącznie prace przyczynkarskie, w których nie wiadomo, jaki jest udział habilitantki/habilitanta i jaka jest owa oryginalna myśl przewodnia. Ważne by prace współautorskie wskazywały na **rzeczywisty, naukowo ważny**, udział habilitantki/habilitanta w realizacji opisanego w artykule projektu badawczego i na jej/jego umiejętność pracy w różnych zespołach. Prace powinny reprezentować dobry warsztat metodologiczny. Psychologia jest na etapie rozwoju, na którym, o wpływie osiągnięć badaczki/badacza na naszą dyscyplinę naukową możemy mówić przede wszystkim wówczas, gdy jest on rejestrowany w przestrzeni międzynarodowej. Nie możemy jednak zapominać, że dokonania habilitantki/habilitanta nie redukują się jedynie do liczby, ujętych w cyklu habilitacyjnym, artykułów naukowych. Liczy się pełna sylwetka akademicka habilitantki/habilitanta wyrażająca się jej/jego kompetencji (trzeba pamiętać, że w polskim modelu zbliżamy się trochę do francuskiego modelu habilitacji, gdzie służy ona głównie jako certyfikat pozwalający na promowanie doktorów), a więc powinniśmy także wskazać te elementy dorobku, które uprawdopodobniają, że kandydatka/kandydat będzie skutecznie promować rozwój nowych kadr naukowych – promotorstwo pomocnicze w przewodach doktorskich, wyróżniony wkład w powstanie publikacji, kierowanie zespołem grantu, recenzje wydawnicze itp.

Proponowany zestaw zaleceń powinien, przede wszystkim, skłonić kandydatki/kandydatów do refleksji nad ich samodzielnością badawczą, co będzie sprzyjać kierunkowi rozwoju, o jaki nam wszystkim, w środowisku psychologicznym, chodzi (m.in. przeciwdziałanie „chowowi wsobnemu” itp.). Takie podejście do standardów jest też naturalną konsekwencją i zachętą do realizacji zatrudnienia w charakterze *post-doc*, które przecież też polega na uniezależnieniu się od promotora, poznaniu warsztatu pracy innych ośrodków, odnalezieniu swojego własnego tematu badań itp. Przeto sugerujemy, aby **dorobek naukowy przedstawiony przez habilitantkę/habilitanta do oceny był w jak największym stopniu samodzielny**. Pokazujemy też, jakie aspekty dorobku powinny być brane pod uwagę przez rady dyscypliny i komisje habilitacyjne oceniające jego samodzielność. Wreszcie sugerujemy formalny kształt recenzji, w której główne osiągnięcie naukowe oraz pozostały dorobek będą ocenione.

Uważamy, że nasz dokument ma – właśnie poprzez przedłożone rekomendacje – kształtować najlepsze praktyki badawcze. Zachęcamy zatem, aby kierować się – i wskazywać w „autoreferacie” – w jakim zakresie w praktyce badawczej

zadbano o transparentne dokumentowanie prowadzonych badań w myśl zasad „otwartej nauki” (otwarta metodologia, otwarte zasoby, otwarte dane, otwarty dostęp, otwarte recenzje, otwarte zasoby edukacyjne). Przestrzegamy też przed publikowaniem artykułów w tzw. drapieżnych czasopismach (*predatory journals*). I jeszcze jedno: **naszym dokumentem nie ingerujemy w istniejące prawo; nie zmieniamy go ani nie poprawiamy.**

2. Szczegółowe kryteria

„Autoreferat”

Do zbioru „powiązanych tematycznie opublikowanych 1 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”, stanowiących główne osiągnięcia naukowe, powinien być dołączony tekst „autoreferatu” (bez obowiązku jego wcześniejszego opublikowania). W owym tekście powinny być wyłożone założenia teoretyczne badań, których wyniki zostały zamieszczone w artykułach naukowych składających się na osiągnięcie habilitacyjne, a także powinno się w nim znaleźć podsumowanie najważniejszych osiągnięć naukowych wraz z podaniem ich dyskusji w kontekście przyjętych założeń teoretycznych. Mówiąc inaczej, oczekuje się, że w „**autoreferacie**” **podjęta będzie próba syntezy uzyskanych wyników** zaprezentowanych w zebranych pracach. Przede wszystkim zaś powinno znaleźć się uzasadnienie, że włączone do cyklu artykuły są „powiązane tematycznie”. Zwraca na tę konstytutywną cechę cyklu RDN w opublikowanym 20 maja 2021 r. *Poradniku: Udowodnienie „powiązania tematycznego”* wskazanego cyklu spoczywa na osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, np. poprzez jego omówienie i wykazanie tego powiązania w ‘autoreferacie’.

Jakie (i ile) artykuły tworzą cykl?

Artykuły tworzące cykl powinny, łącznie, wносить „znaczny wkład w rozwój” psychologii. Zatem nie tyle istotna jest liczba artykułów, ile ich naukowe nowatorstwo i poprawność metodologiczna. Dlatego też – w tych standardach – szczególnie nacisk położony został na ocenę (w systemie *peer review*) osiągnięć habilitantki/habilitanta, dokonaną przez trafnie dobranych kompetentnych recenzentów. Artykuł dostępny w tzw. wersji **online first** z nadanym numerem doi, **traktujemy jako opublikowany.**

Jakąś gwarancję poziomu naukowego artykułów daje ich opublikowanie w dobrych czasopismach, które mieszczą się w uznanej, międzynarodowej bazie czasopism. Taką bazą jest **JCR**, która zawiera większość uznanych w świecie czasopism psychologicznym. Gdy mówimy o „cyklu” artykułów, to musimy też określić minimalną ich liczbę ów cykl tworzących. **Zwracamy uwagę, że w Standardach mówimy o minimalnej liczbie artykułów.** Nie ograniczamy zatem osób, które uważają (powodowani wyłącznie troską o poziom naukowy cyklu, a nie względami rywalizacyjnymi), że powinny włączyć większą – od minimalnej – liczbę artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych lub

w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych do rzeczonoego cyklu. To właśnie ocena artykułów, ujętych w cyklu, będzie miała decydujące znaczenia dla nadania danej osobie stopnia doktora habilitowanego. Jeśli zaś idzie o minimalną liczbę artykułów włączonych do cyklu, to proponuje się, aby wynosiła ona **5 prac opublikowanych w czasopismach ulokowanych w bazie JCR** i znajdujących się na liście ministerialnej, o której mówi rzeczona ustawa.

Współautorstwo artykułów włączonych do cyklu

Charakterystyczną cechą współczesnych nauk empirycznych jest i to, że badania empiryczne (zwłaszcza te, powstające w nowoczesnych laboratoriach), których wyniki trafiają do czasopism o wysokiej naukowej renomie międzynarodowej, tworzone są w wieloautorskich zespołach. W *Standardach* zakładamy, że osobie ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego – zwłaszcza takiej, która współpracuje z innymi badaczami (także spoza Polski) – nie są obce doświadczenia publikowania zespołowego. Dopuszczamy zatem, że w cyklu habilitacyjnym znajdują się nawet wszystkie artykuły współautorskie. Powstaje jednak do rozwiązania ważny problem znaczącego indywidualnego wkładu w zrealizowany projekt badawczy i powstanie publikacji.

Napisano w *Poradniku RDN*: Konieczne zatem jest, w przypadku prac współautorskich, wyodrębnienie indywidualnego, merytorycznego udziału tej osoby w powstanie danej pracy, co jest warunkiem dokonania oceny osobistych osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny. *Standardy* proponują, aby w **4 (na 5) artykułach osoba habilitująca się zajmowała wyróżnioną pozycję**: „pierwszy lub korespondujący autor”. Należy jednak uwzględnić takie sytuacje, gdy wszyscy autorzy są równorzędni (*shared first authorship*), albo występują w alfabetycznej kolejności autorstwa. Dobrze byłoby, aby wśród autorów artykułów wieloautorskich znaleźli się autorzy zagraniczni (lub przynajmniej z innej uczelni krajowej), bo to – w powiązaniu ze stażami (lub przynajmniej wizytami roboczymi) – potwierdzałoby, że dorobek habilitantki/habilitanta jest powiązany z innymi, aniżeli macierzysta, jednostkami naukowymi. **Udział habilitantki/habilitanta w powstaniu pracy wieloautorskiej powinien być wnikliwie przez kandydatkę/kandydata uzasadniony i, dodatkowo, potwierdzony (na piśmie) przez współautorów**. Nie akceptujemy wyrażania tego udziału tylko za pomocą procentów. Oczywiście, dopuszcza się taką możliwość, że cykl może się składać wyłącznie z prac mających tylko jednego autora.

Możliwość wykorzystania współautorskich artykułów z cyklu w pracach awansowych pozostałych współautorów

W *Standardach* dopuszcza się, aby inni współautorzy artykułów habilitantki/habilitanta ujętych w cyklu mogli je wykorzystać w swoich pracach awansowych (doktorskich, habilitacyjnych).

Z jakiego okresu mogą pochodzić artykuły włączone do cyklu?

W *Standardach* jest mowa o okresie **10 lat**.

Rola recenzenta w ocenie artykułów włączonych do cyklu

To na recenzencie – przede wszystkim – spoczywa odpowiedzialność za dokonanie wnikliwej oceny poziomu naukowego prac znajdujących się w cyklu oraz uznanie ich za wnoszące ważny wkład w rozwój psychologii. Recenzenci powinni być bardzo starannie dobrani pod kątem ich rzeczywistych kompetencji, które umożliwią napisanie trafnej, wnikliwej i obiektywnej recenzji.

Zwracamy też uwagę na obowiązek, jaki spoczywa na osobach (dziekanach, przewodniczących rady naukowej dyscypliny psychologia, dyrektorach instytutów), które akceptują – pod względem merytorycznym – sporządzone przez recenzentów opinie. Idzie o to, czy są one należycie pogłębione, wewnętrznie spójne i czy ich konkluzje są zgodne z treścią recenzji. Dlatego też *Standardy* uzupełnione zostały o wskazówki dotyczące kształtu recenzji – zob. **Aneks A**.

Konflikt interesów

Przyszły recenzent nie powinien być współautorem żadnych prac opublikowanych przez habilitantkę/habilitanta.

Pełną wersję dokumentu wraz aneksami można znaleźć pod adresem: [STANDARDY_KP_PAN_habilitacja_jako_cykl_artykułów_czerwiec_2021.pdf](#).